

Vitaminy

Dana Bučková

MU Brno a OKB FN Brno

Co je to vitamin?

nízkomolekulární
organická sloučenina

katalyzátor
biochemických reakcí
(cukry, tuky, bílkoviny)

organismus jej
nedokáže vyrobit,
získává ho ze stravy

hypovitaminóza
poruchy funkcí organismu,
závažná onemocnění

hypervitaminóza
jen u vitaminů rozpustných
v tucích

Vitaminy rozpustné ve vodě

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

Vitaminy rozpustné ve vodě

nejsou v organismu ukládány (mimo vit. B12)

přebytek se vylučuje močí, musí být pravidelně doplňovány

jsou složkami kofaktorů enzymů

vitaminy skupiny B,
vitamin C,
biotin (vitamin H)

vstřebávání saturabilním aktivním Na⁺dependentním multivitaminovým transportérem

při vyšších koncentracích se uplatňuje i prostá difúze

Thiamin (vitamin B1)

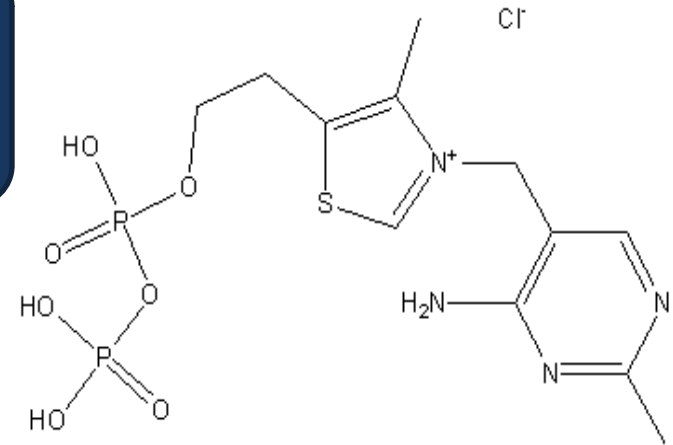
derivát pyrimidinu
a thiazolu

aktivní forma
thiamindifosfát
(TDP)

TDP - koenzym karboxyláz
- metabolismus glukózy
(transketolázová reakce
pentosového cyklu)

■ TDP není pyruvát
metabolizován na AcCoA,
■ laktát a rozvíjí se
laktátová acidóza

zásoba cca 30 mg thiaminu,
½ ve svalech, zbytek v myokardu,
játrech, ledvinách a nervové tkáni
(90 % TDP,
10 % jako thiamintrifosfát)

Thiamin (vitamin B1) - zdroje, potřeba

- obilné klíčky, kvasnice, luštěniny, ořechy, maso, mléko, mléčné výrobky, med, pivovarské kvasnice
- fyzická námaha, stres zvyšuje potřebu vitamínu B1
- lidském těle se neukládá, zásoba vydrží na cca 4-10 dní
- pití kávy a velkého množství čaje snižuje množství B1 v těle

DDD	věk	thiamin (mg)
Kojenci	do 1 roku	0,3-0,4
Děti	do 10 let	0,7-1,0
Muži	od 11 let (od 50 let)	1,3-1,5 (1,2)
Ženy	od 11 let (od 50 let)	1,1 (1,0)
Těhotné a kojící		1,5-1,6

Thiamin (vitamin B1) - deficit

- při malnutrici, alkoholismu, podávání diuretik, malárii
- při konzumaci neobohacené hlazené rýže (rozvojové země), syrových ryb (obsahují mikrobiální thiaminázu)
- příznaky – změny nálady (vznětlivost, deprese), poruchy paměti, periferní neuropatie

- **beri-beri**

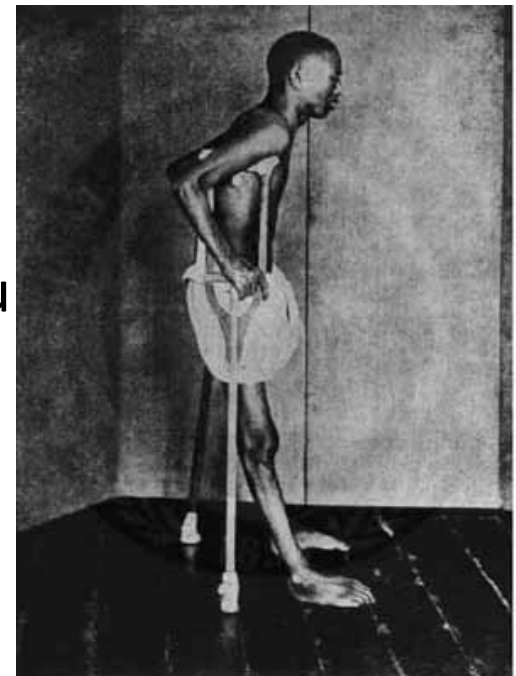
suchá forma - bilaterální polyneuritida

vlhká forma - otoky obličeje, dolních končetin,
ascites, poruchy srdečního rytmu

kojenecká forma vzniká u kojenců matek

s deficitem B1

- Dg. ↓transketolázy v erytrocytech, B1 v moči

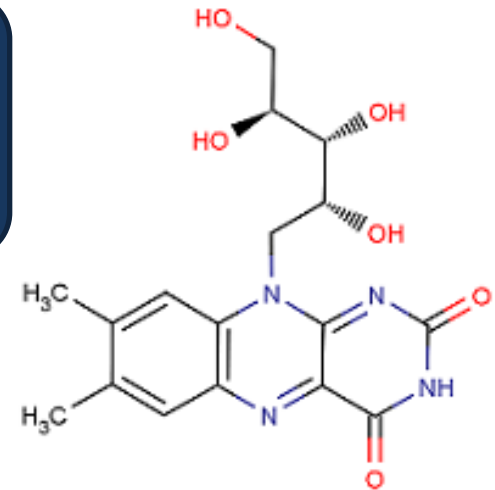
Riboflavin (vitamin B2)

žluté barvivo, odolné vůči teplotám, rozkládá se světlem, fluoreskuje

základem flavinových nukleotidů FAD a FMN

minimum zásob, renální exkrece odráží příjem

krví transportován ve vazbě na albumin, imunoglobulin

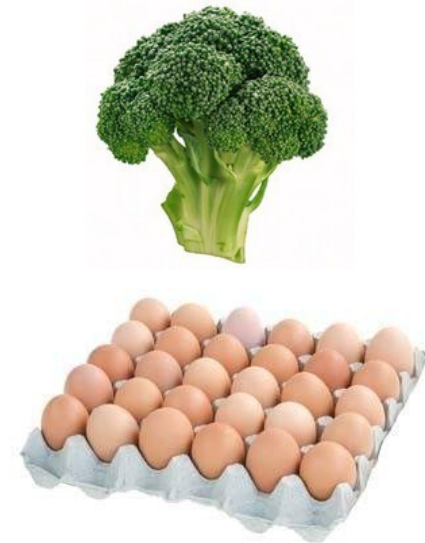
- FAD a FMN se podílí na:
- dýchacím řetězci (cytochrom c-reduktáza)
  - citrátovém cyklu (sukcinylCoA-dehydrogenáza)
  - syntéze a odbourávání MK
  - metabolismu purinů (xantinoxidáza) atd.

Riboflavin (vitamin B2) - zdroje, potřeba

- mléčné produkty, vejce, játra, ledviny, maso, ryby, brokolice, petržel, kvasnice, kakao, ořechy (jako FAD a FMN), volný v mléce
- zásoba B2 je minimální, vitamin B2 je vyloučen močí, renální exkrece odráží denní příjem
- deficit může být u vegetariánské a veganské výživy
- zvýšenou potřebu mají pacienti léčení antibiotiky, trpící celiakií, cirhózou jater nebo cukrovkou

DDD	věk	riboflavin (mg)
Kojenci	do 1 roku	0,4-0,5
Děti	do 10 let	0,8-1,2
Muži	od 11 let (od 50 let)	1,5-1,7 (1,4)
Ženy	od 11 let (od 50 let)	1,3 (1,2)
Těhotné a kojící		1,6-1,8

Riboflavin (vitamin B2) - deficit

- doprovází deficit ostatních vitaminů skupiny B
- příznaky - angulární stomatitida („koutky“), cheilóza, glositida, otok sliznic, seboroická dermatitida aj. kožní defekty, světloplachost, konjunktivitida, korneitida a nervové poruchy
- v okolí úst je nápadná anemická bělavá zóna, v ústech změna barvy sliznice v sytě červenou
- Dg. stanovuje se aktivita glutathionreduktázy v hemolyzovaných ery před a po přidání FAD

Niacin (vitamin B3, PP)

kyselina nikotinová a její amid - nikotinamid

součástí kofaktorů
NAD a NADP

kys. nikotinová se vstřebává v žaludku, NA ve střevě

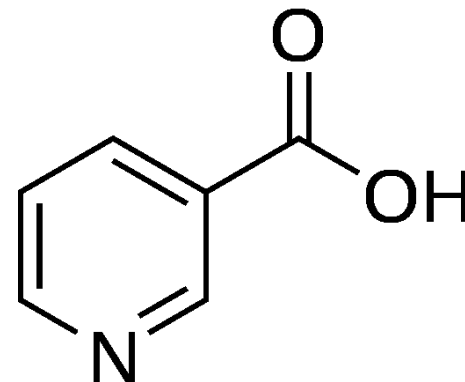
v krvi převážně nikotinamid

část niacinu vzniká endogenně z tryptofanu

v hepatocytech malé množství volného NA, v ostatních buňkách přeměna na nukleotidy

vyučován jako N- methylnikotinamid vznikající methylací v játrech

Nikotinamid je kofaktor esenciální pro syntézu RNA, DNA a bílkovin.

Niacin (vitamin B3, PP) - zdroje, potřeba

- maso (krůtí, tuňák), játra, slunečnicová semena, arašídý, černý chléb, luštěniny (fazole, hrách)
- zásoba malá, v těle se neukládá, syntéza je omezená, je tedy nutný jeho příjem v potravě
- vyšší potřeba u lidí s onemocněním ledvin, při horečkách, infekcích, v těhotenství, při kojení, ve stáří, při zvýšené psychické a fyzické námaze

DDD	věk	niacin (mg)
Kojenci	do 1 roku	5-6
Děti	do 10 let	9-13
Muži	od 11 let (od 50 let)	17-20 (15)
Ženy	od 11 let (od 50 let)	15 (13)
Těhotné a kojící		17-20

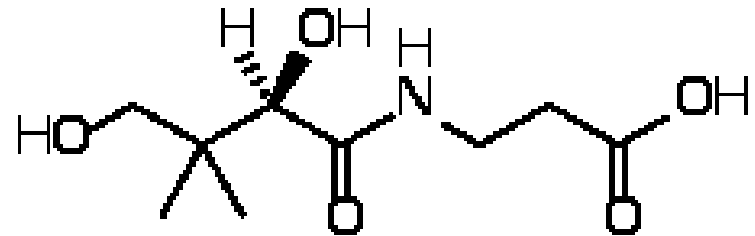
Niacin (vitamin B3, PP) - deficit

- při stravě složené převážně z kukuřice, alkoholismu, cirhóze, poruchách vstřebávání tryptofanu, při karcinoidu, při léčbě isoniazidem
- **pellagra – nemoc tří D** – dermatitis, diarea a demence
- niacin – léčivo při dyslipoproteinémiích (NÚ!), karcinoidu, vrozené poruše vstřebávání tryptofanu (Hartnupova choroba), u diabetiků (zlepšuje toleranci sacharidů), při vaskulárních onemocněních
- projevy předávkování – vazodilatace (zčervenání, brnění, bolesti hlavy, nauzea, zvracení), hepatitida, myopatie a trombocytopenie
- Dg. stanovení močové exkrece metabolitů kapalinovou chromatografií

Kyselina pantothenová (vitamin B5)

spojení aminokyseliny
 β -alaninu a kyseliny pantoové

čistá je nestálá
olejovitá kapalina

tvoří CoA a protein
přenášející acyl (ACP)

krví k hepatocytům
a jiným tkáním
(svaly, ledviny,
nadledviny, testes)

CoA a ACP - k přenosu acylových zbytků,
ACP při syntéze mastných kyselin,
CoA v citrátovém cyklu, oxidaci a syntéze
mastných kyselin, syntéze cholesterolu,
glykolýze, glukoneogenezi, katabolismu
aminokyselin, acetylačních reakcích
xenobiotik, syntéze hemu atd.

Kyselina pantothenová (vitamin B5) - zdroje

- název pochází z řečtiny a znamená „všude se nacházející“
- v živočišných potravinách (maso, vnitřnosti), celozrnných výrobcích, zelenině, luštěninách
- pantothenan vápenatý je přidáván do cereálních produktů, do nápojů a vitaminových doplňků
- do pleťových krémů, přípravků po opalování, regeneračních krémů (napomáhá hojení popálenin), vlasových šamponů a kondicionérů

DDD	kys.pantothenová
Dospělí do 50 let	4-7 mg
Dospělí nad 50let	5 mg

Kyselina pantothenová (vitamin B5) - deficit

- izolovaný deficit se u člověka nevyskytuje
- nedostatek se projeví jako **burning foot syndrom** (křeče v nohách, nechutenství a nespavost, deprese a snížená imunita) popsán u válečných zajatců
- atrofie vlasového folikulu, ztráta pigmentu, dermatitida
- snížené hodnoty při mentální anorexii, malabsorpčním syndromu, sepsi, imunodeficitech
- terapeuticky se podává při malnutrici, katabolických stavech či intoxikaci etanolem
- Dg. laboratorně je možné stanovení hladiny v séru, plné krvi a moči a stanovení CoA v erytrocytech

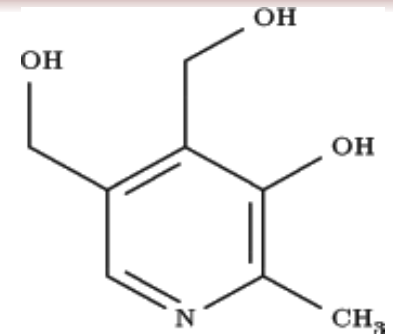

Vitamin B6

deriváty pyridinu
pyridoxin (pyridoxol), pyridoxal,
pyridoxamin a jejich 5-fosfáty

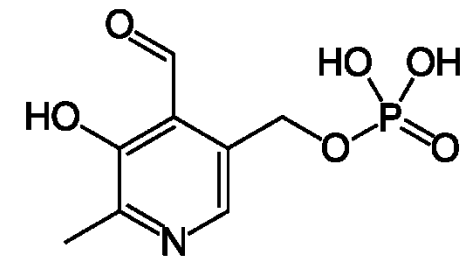
aktivní forma
pyridoxal-5-
fosfát (PLP)

Pyridoxin

vylučován do moči, při
vysokých koncentracích je
hlavním metabolitem
4-pyridoxinová kyselina

přenášen jako
pyridoxal ve vazbě
na albumin nebo
hemoglobin v ery

Pyridoxalfosfát

hlavní zásobárnou
B6 (PLP) jsou svaly
(asi 80 %)

PLP je kofaktor nezbytný pro
glukoneogenezu, syntézu
hemu, myelinu, DNA,
moduluje efekt hormonů a má
význam pro imunitní funkce

Vitamin B6 - zdroje, potřeba

- vnitřnosti (játra), drůbeží maso, ryby, ořechy, brambory, banány, luštěniny, kvasnice a celozrnné cereálie
- varem B6 klesá - ztráty do vody
- větší množství potřebují lidé, kteří mají velký přísun bílkovin (profesionální sportovci), ženy s hormonální antikoncepcí, osoby trpící celiakií a chronicky nemocní lidé

DDD	věk	vitamin B6 (mg)
Kojenci	do 1 roku	0,3-0,6
Děti	do 10 let	1,0-1,4
Muži	od 11 let	1,7-2,0
Ženy	od 11 let	1,4-1,6
Těhotné a kojící		2,1-2,2

Vitamin B6 - deficit

- vyskytuje se zřídka jako součást smíšeného deficitu
- příznaky - **hypochromní sideroblastická anémie**, dermatitida s cheilózou a glositidou, folikulární hyperkeratóza, záněty očních koutků, epileptikogenní křeče
- stoupá hladina homocysteinu (norma 5-15 $\mu\text{mol/l}$) a zvyšuje se riziko časně aterosklerózy a trombózy
- nadbytek B6 (z vit. preparátů) - rozvoj neurotoxických a fotosenzitivních projevů, neužívat více než 100 mg B6 denně
- Dg. přímé stanovení PLP v plné krvi a exkreci 4-PA do moči (hlavně metodou HPLC)
- nepřímou metodou je stanovení enzymové aktivity erytrocytární ALT a AST v hemolyzátu před a po přidání PLP

Sideroblast

Kyselina listová (folát, vit. B9, B11)

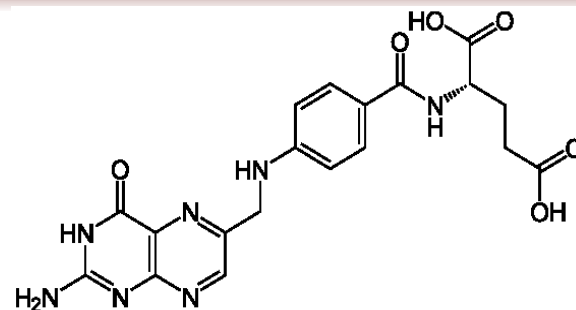
N-[4-[(2-amino-1,4-dihydro-4-oxo-6-pteridinylyl) methyl]amino] benzoyl]-L-glutamová kyselina

5-methyltetrahydrofolát transportován ve vazbě na albumin a folát-vázající protein

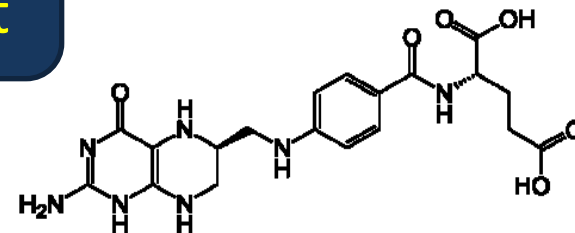
přenos jednouhlíkatých zbytků (syntéza NK)
důležitá funkce v krvetvorbě,
při syntéze methioninu z homocysteinu

aktivní forma
tetrahydrofolát

exkrece močí a žlučí, významný enterohepatální oběh

Kyselina listová

Tetrahydrofolát

Kyselina listová (folát, vit. B9) - zdroje

- játra, ledvinky, kvasnice, listová zelenina a citrusy
- vařením se zničí až 95 %
- zásoby folátů v organismu vystačí na 2-4 měsíce
- zvýšená potřeba v těhotenství, dodávat před otěhotněním

DDD	věk	kys.listová (mg)
Kojenci	do 1 roku	0,025-0,035
Děti	do 10 let	0,05-0,1
Muži	od 11 let (od 50 let)	0,15-0,2 (0,4)
Ženy	od 11 let (od 50 let)	0,15-0,18 (0,4)
Těhotné a kojící		0,4-0,6

Kyselina listová (folát, vit. B9) - deficit

- při malabsorpci (resekce, celiakie, střevní záněty), zvýšených ztrátách (dialýza), sníženém přísunu potravou (alkoholismus), ↑ potřeby (těhotenství, kojení, jaterní onemocnění, malignity), lékových interakcích (metotrexat, fenytoin)
- pancytopenie s **megaloblastickou anémií** (poruchy buněčného dělení → málo velkých krvinek)
- gastrointestinální, neurologické a psychiatrické symptomy
- nedostatek v 1. trimestru těhotenství je spojen s defekty neurální trubice (spina bifida, encefalokéla, anencefalie)
- Dg. stanovuje se hladina v séru (10-42 nmol/l) a erytrocytech (chemiluminiscenční imunoesej)

Vitamin B12 (kobalamin)

skupina kobalaminů
lišících se typem
postranního řetězce

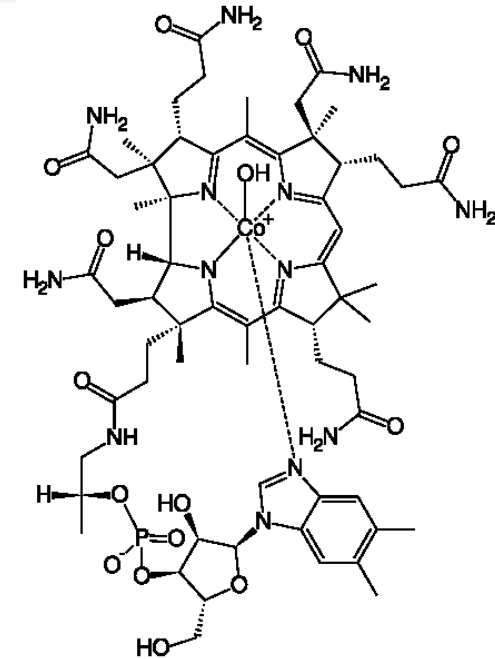
přijímáme
hydroxykobalamin a
kyanokobalamin

pro vstřebávání je
nutný vnitřní faktor

aktivní methylkobalamin a
deoxyadenosylkobalamin

vyučován do žluče
a ze střeva zpětně
resorbován
(enterohepatální
oběh 70-80 %)

konverze homocysteinu na methionin,
nezbytný pro syntézu NK, buněčnou
proliferaci, tvorbu a stabilitu membrán,
syntézu myelinu, vývoj erytrocytů a
hematopoezu, má antiperniciózní účinek

Vitamin B12 (kobalamin) - zdroje, potřeba

- živočišná strava - masné a mléčné produkty, vejce
- rostlinná strava obsahuje stopové množství B12, pokud byla zpracována mikrobiální fermentací (kyselé zelí, pivo)
- tvořen střevní mikroflórou, nevstřebává se a je vyloučen stolicí
- při vaření až 30 % ztráta B12 do vody
- zásoba v játrech cca 1 mg

DDD	vitamin B12 (μg)
Kojenci	0,1–0,3
Do 50 let	2,0
Nad 50 let	2,5

Vitamin B12 (kobalamin) - deficit

- deficit u malnutrice (vegani), malabsorpce při atrofické gastritidě (chybí vnitřní faktor), střevních zánětech, chronické pankreatitidě a interakci s některými léky a s alkoholem
- vede k rozvoji **hyperhomocysteinémie a perniciózní anémie**
- **čtyři stádia:**
  1. ↓ plazmatické koncentrace
  2. ↓ koncentrace v buňkách
  3. metabolické odchylky (homocystinurie, acidóza)
  4. klinická manifestace deficitu – megaloblastická, perniciózní anémie a neuropatie (parestezie, hypotonie, spasmy, paralýza, poruchy vnímání polohy, zmatenost, poruchy paměti, bradypsychika, demence, deprese)
- Dg. stanovení koncentrace v séru (chemiluminiscenční imunoesej)

Vitamin C (kyselina L-askorbová)

ve vodě rozpustná
látko se silně
redukčními účinky
(antioxidant)

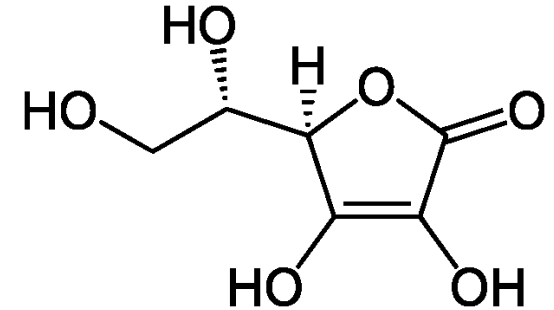
do buněk glukosovým
přenašečem GLUT-1
(facilitovaná difúze)

nezbytný pro funkci
imunitního systému,
chrání před toxickými
účinky kovů

redukuje železité
ionty na železnaté

zvyšuje vstřebávání železa,
stimuluje tvorbu bílých
krvinek, vývoj kostí, zubů a
chrupavek, podporuje růst

esenciální pro funkci mnoha
hydroxyláz (vznik hydroxylysinu a
hydroxyprolinu - kolagen)

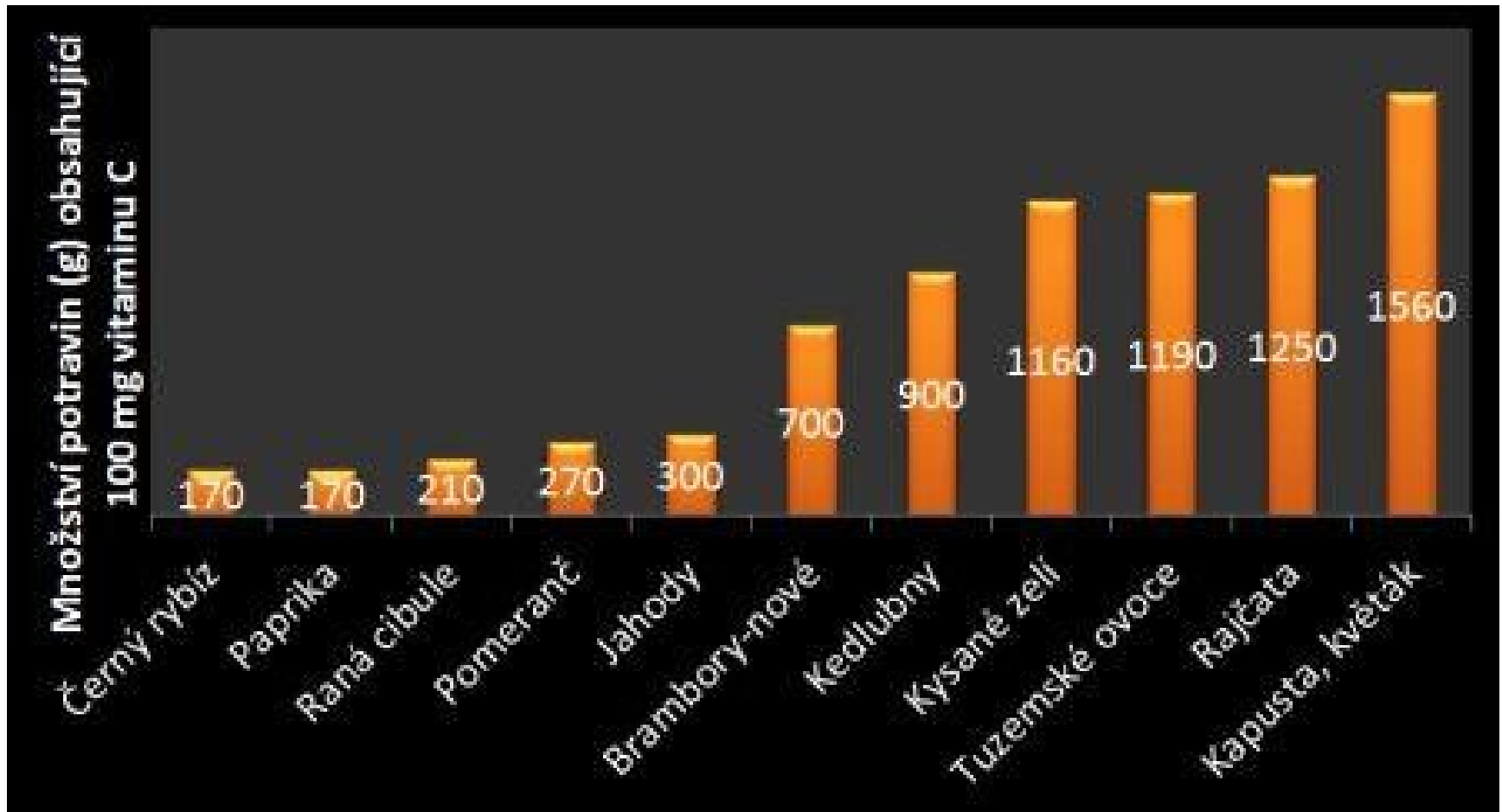
Vitamin C (kyselina askorbová) - zdroje

- brambory, paprika, kysané zelí, citrusy, jahody, černý rybíz
- ztráty při kuchyňské úpravě potravin cca 30 %
- vyšší potřeba - kuřáci, těhotné a kojící ženy, starší osoby, osoby se zvýšenou fyzickou a psychickou zátěží
- dlouhodobé užívání vysokých dávek vede k riziku rozvoje oxalátové urolitiázy

DDD	věk	vitamin C (mg)
Muži	do 50 (nad 50 let)	100 (90)
Ženy	do 50 (nad 50 let)	60 (75)

Vitamin C (kyselina askorbová)

Vitamin C (kyselina askorbová) – deficit

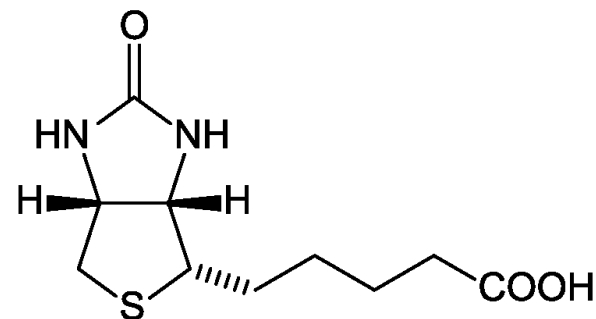
- únava, deprese, zvýšený sklon k infekcím, zhoršené hojení ran, slabost, svalová bolest, nechutenství, krvácení z dásní a sliznic, uvolnění vazivového aparátu zubů, vznik podlitin a anémie
- **kurděje (skorbut)** - námořníci - krvácení z dásní, do kůže, svalů, nehtových lůžek, vnitřních orgánů, snížená odolnost proti nemocem a porucha krvetvorby
- v důsledku snížené přeměny na žlučové kyseliny rozvoj hypercholesterolemie
- Dg. stanovení plazmatické koncentrace (HPLC)
- saturační test:
podání 500 mg askorbátu, močí se normálně vyloučí min. 50%

Biotin (vitamin H)

kondenzát močoviny a thiofenu se zbytkem kyseliny valerové

syntéza střevní mikroflórou

aktivní forma
karboxybiotin
vázaný na enzym

nezbytný pro metabolismus cholesterolu, leucinu, glukoneogenezi, při buněčném růstu

v buňkách (jater, svalů a ledvin) v cytosolu a mitochondriích jako kofaktor karboxyláz

nejvýznamnější karboxylační reakce zahrnují acetylCoAkarboxylázu syntézy mastných kyselin, vznik oxalacetátu a sukcinylCoA

Biotin (vitamin H) - zdroje, potřeba

- žloutky, játra, čokoláda, kvasnice, obilniny, luštěniny, mořské ryby a ořechy
- zvýšenou potřebu mají alkoholici, pacienti po gastrektomii, popálení, těhotné a kojící
- deficit při dlouhodobé parenterální výživě

DDD	biotin (μg)
Do 50 let	30-100
Nad 50 let	30

Biotin (vitamin H) - deficit

- při malnutrici, špatné parenterální výživě, při značném příjmu syrového vaječného bílku (avidin se váže na biotin), vzácný deficit biotinidázy
- klinické příznaky – dermatitida, alopecie, deprese, anorexie, nausea a zvracení, bledost, bolesti svalů
- zvýšení koncentrace cholesterolu a žlučových barviv
- biotin brání šedivění a vypadávání vlasů, zlepšuje kvalitu nehtů a pomáhá při kožních chorobách
- Dg. přímo koncentrace v séru/plazmě nebo nepřímo aktivita biotin-dependentních enzymů

Vitaminy rozpustné v tucích

Vitaminsy rozpustné v tucích

v rostlinných i živočišných potravinách rozpuštěny v tucích, s nimi ve střevech vstřebávány

vstřebávají se v proximálním tenkém střevě, absorpce je usnadněna přítomností žlučových kyselin

v enterocytech se stávají součástí chylomikronů, s nimiž vstupují do lymfy a posléze krve

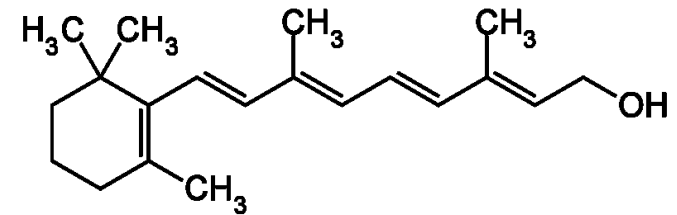
vitaminy A, D, E, K

hypovitaminóza může vzniknout i při dlouhodobé malabsorpci tuků

Vitamin A

patří mezi isoprenoidy

aktivní forma
11-cis-retinal a
kys. retinová

provitamin beta-karoten má 6x nižší účinnost

nutný pro tvorbu rodopsinu (zrakový pigment), **antioxidant**

estery retinolu jsou skladovány v játrech

transport krví k extrahepatálním tkáním ve vazbě na retinol-vázací protein (RBP)

kys. retinová indukuje růst a diferenciaci epiteliálních buněk, růst kostí, podílí se na integritě lipoproteinů a lyzozomů a je nezbytná pro syntézu steroidních a tyroidálních hormonů a kalcitriolu

Vitamin A - zdroje, potřeba

- játra, žloutek, tučné mléčné výrobky a ryby, rybí tuk
- karotenoidy v listové, žluté a oranžové zelenině a ovoci
- 11-cis-retinal je nezbytný pro reprodukci a vidění
- jeho nedostatek způsobuje šeroslepost, sklon k zánětu očních spojivek a poškození sítnice, rohovatění a šupinatění kůže, snížení pohlavní aktivity, zpomalení pohlavního vývoje, snížení potence, snížení imunity atd.
- u těhotných pod 3 mg (teratogenní!)

DDD	Vitamin A (mg)	Karotenoidy (mg)
Do 50 let	1 mg	6 mg
Nad 50 let		

Vitamin A - deficit

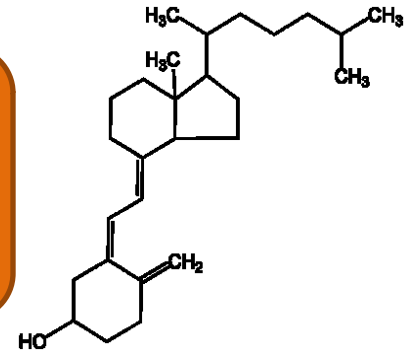
- při malabsorpci lipidů, cystické fibróze, střevních zánětech, defektu apoB48 atd.
- při značné hypoproteinémii v důsledku nedostatku RBP a prealbuminu
- šeroslepost, xeroftalmie, keratinizace epiteliálních buněk, xerodermie, hyperkeratóza nebo ichtyóza, zubní kaz, nechutenství
- poruchy imunity a k infekce zažívacího a dýchacího traktu, při závažném nedostatku dochází ke keratinizaci až ulceraci rohovky a oslepnutí
- Dg. měření sérové koncentrace vitamínu A (kapalinová chromatografie)

Vitamin D

steroly erkalciol
(ergokalciferol, vit. D2)
a kalciol
(cholecalciferol, vit. D3)

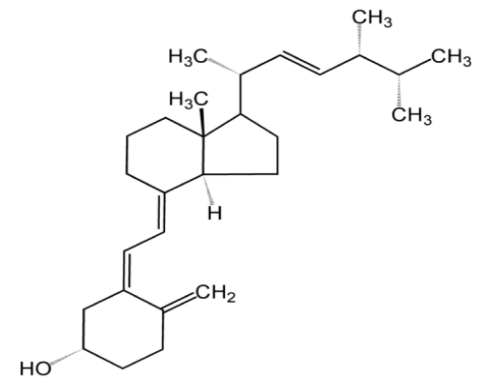
krví transportován
ve vazbě na
alfa1-globulin a DBP

Cholecalciferol

2x hydroxylace na kalcidiol
(játra, zásobní forma) a
aktivní kalcitriol (ledviny)
1,25-dihydroxycholecalciferol

vazba na
jaderné
receptory,
ovlivňuje
transkripci

Ergokalciferol

zásoby
kalciolu v
tukové tkáni,
játrech

důležitý v hospodaření s
vápníkem a fosfáty (■ absorpce
Ca a P ve střevě, ■ absorpce
Ca v ledvinných tubulech)

Vitamin D - zdroje, potřeba

- přijímány rostlinnou (D2) či živočišnou (D3) potravou nebo tvořen ze 7-dehydrocholesterolu v kůži působením UV záření
- syntéza působením slunečního záření by měla stačit na pokrytí až 80-90 % denní potřeby vitaminu D
- stačí 15 minut každodenní UV expozice obličeje a paží
- tučné ryby, rybí tuk, žloutek, játra, sýry, máslo

DDD	věk	vitamin D (μg)
Kojenci	do 1 roku	7,5-10
Děti	do 10 let	10
Muži, ženy	od 11 let (od 50 let)	5-10 (10-15)
Těhotné a kojící		10

**21 letý muž ze Sýrie přijat pro
progredující slabost, nevolnost,
zvracení, dyspepsii**

Laboratoř

urea 8,6 mmol/l
kreatinin 270 μ mol/l
amyláza 3,52 μ kat/l
Ca 3,80 mmol/l
fosfáty 0,85 mmol/l

DD hyperkalcémie

- hyperparatyreoza
- maligní tumor (lymfom, leukemie, kostní metastázy)
- granulomatózní nemoci (sarkoidóza, tuberkulóza, histoplasmóza)
- farmaka (thiazidy, intoxikace vit.D, kys. acetylsalicylovou)
- familiární hypokalciurická hyperkalcemie

vyšetření na malignity negativní
užívání farmak popíral
parathormon v normě

Hladina 25(OH)vitaminu D
>350 nmol/l (imunochemicky)
posléze **1583 nmol/l** (HPLC)

Pacient přiznal
i.m. aplikaci
anabolik s
přídavkem vit. D3

**Hyperhydratace, diuretika, kalcitonin,
kortikoidy, bisfosfonáty**
po 33 dnech vit. D 1024 nmol/l

Vitamin D - deficit

- při nedostatečném příjmu potravou, poruchách absorpce, cholestáze, nedostatečnému osvitu UV zářením, snížené hydroxylaci (jaterní a ledvinná onemocnění, hypoparathyreóza), nefrotickém syndromu
- u dětí rozvoj **křivice**, u dospělých **osteomalacie**
- při chronickém renálním selhání osteodystrofie v důsledku poklesu 1alfa-hydroxylace
- zvyšuje riziko rozvoje autoimunitních (tyroiditida, revmatoidní artritida) a civilizačních onemocnění (nádory, deprese aj.)
- náchylnost k infekci - regulační role v produkci antimikrobiálních peptidů (např. katelicidinu)
- Dg. plazmatická koncentrace kalcidiolu a kalcitriolu imunochemickými technikami, příp. HPLC

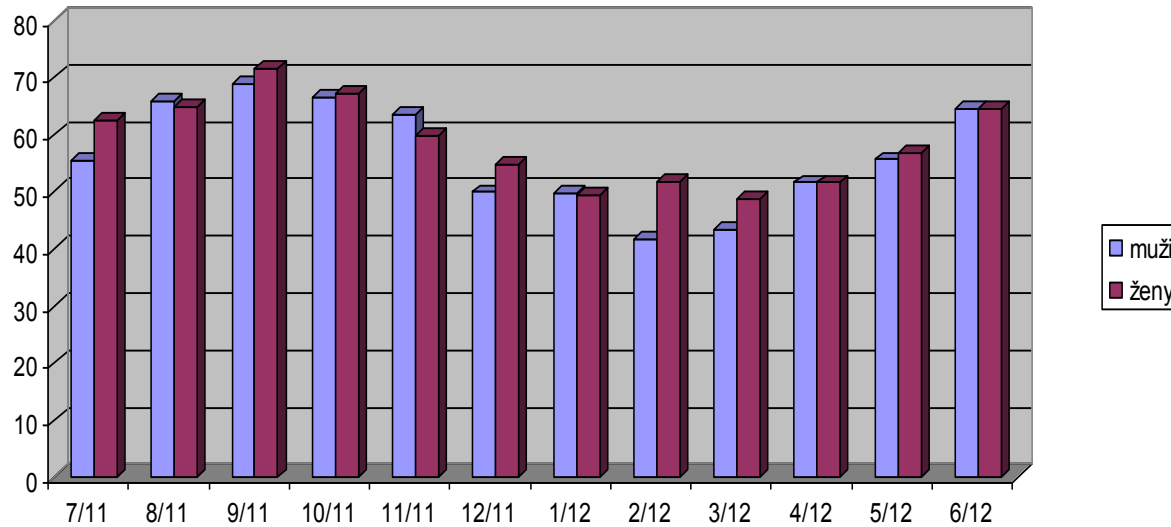

Rachitis (křivice)

- porucha tvorby kostí - kosti měknou, převažuje chrupavčitá hmota
- ve zdravé kostní tkáni je chrupavčité složky asi 30%, v rachitické kosti až 70%
- ubývá značně fosforečných solí, obsah vápenatých solí se celkem nemění
- dochází k poruchám ve tvaru kostí, kosti dolních končetin se ohýbají, dítě přestává chodit, obratle se hroutí a vznikají zkřiveniny páteře
- zuby rostou nepravidelně a jsou zoubkované, na žebrech je přechod části chrupavčité v kostní ztluštělý a tvoří tzv. **rachitický růženec**

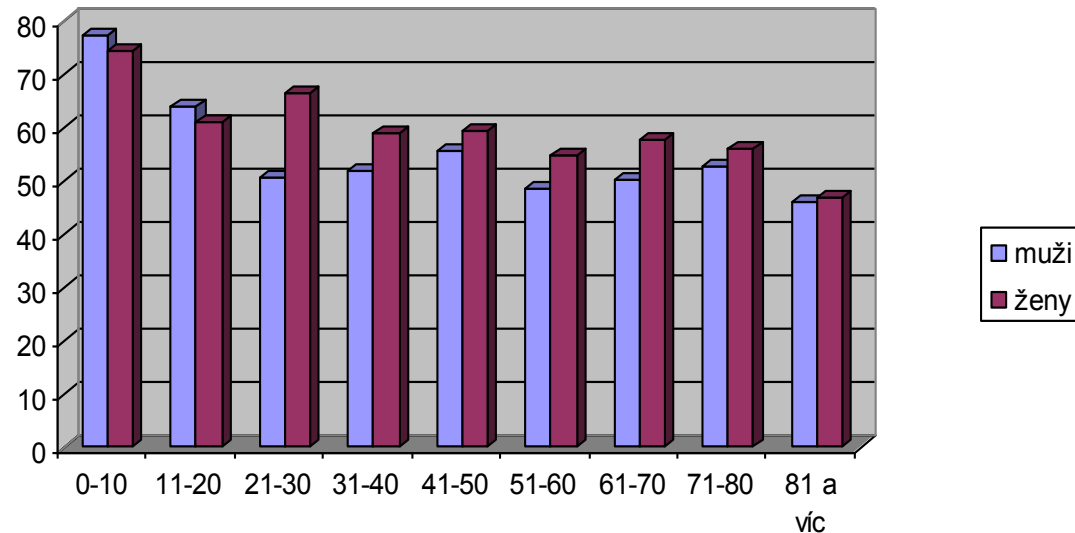
Vitamin D

Hladiny dle
ročního období

norma 50-200 nmol/l

Hladiny dle věku

Vitamin E

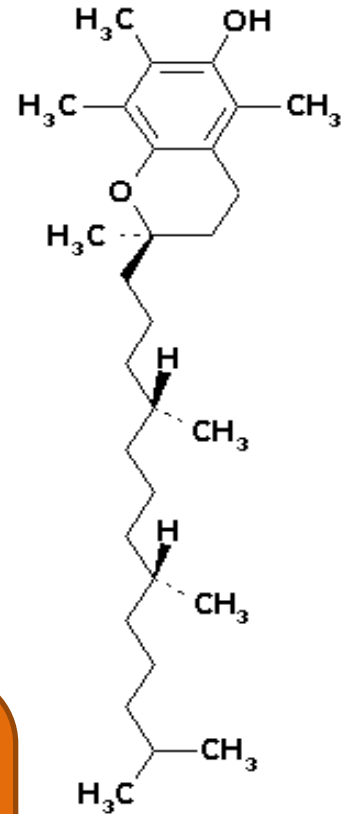
skupinu osmi tokoferolů a tokotrienolů

resorbuje se společně s tuky (míra resorpce je asi 35%)

v enterocytech zabudován do chylomikronů, jako součást VLDL se dostává k cílovým tkáním, skladován je v tukové tkáni

exkrece ze 70-80 % játry, zbytek močí jako kys. tokoferová a gama-laktoglukuronidy

antioxidační vlastnosti, chrání erytrocyty před hemolýzou, inhibuje mutageny v trávicím traktu, hraje roli v buněčných signálních drahách

α -tokoferol

Vitamin E - zdroje, potřeba

- obilné klíčky (olej z pšeničných klíčků), ořechy, mák, žloutek, máslo, mléko, sója, maso
- potřeba se zvyšuje při zvýšeném příjmu nenasycených tuků nebo zvýšeném vystavení se kyslíku (kyslíkové stany apod.)
- poruchy vstřebávání tuků ze střeva mohou vést k příznakům nedostatku tokoferolu, vstřebává se jen společně s tuky

DDD	věk	α -tokoferol (mg)
Kojenci	do 1 roku	3-4
Děti	do 10 let	6-7
Muži	11-99+	10
Ženy	11-99+	8
Těhotné a kojící		10-12

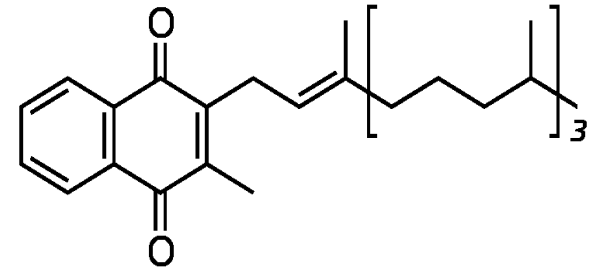
Vitamin E - deficit

- chronická steatorea, abetalipoproteinemie, špatná parenterální výživa, malnutrice, u pacientů po resekci střeva
- rozvoj hemolytické anémie v důsledku porušené stability membrány a zkrácením životnosti erytrocytů (u novorozenců)
- funkční změny periferního nervstva a zvýšení exkrece kreatininu
- myopatie, nekrózy svalů, hypo- až areflexie, spinocereberální ataxie, retinopatie
- neurologické potíže, snížení obranyschopnosti nebo poruchou funkce gonád (až k neplodnosti)
- Dg. koncentrace vitamínu E v plazmě/séru (kapalinová chromatografie s UV nebo fluorescenční detekcí, popř. plynová chromatografie s hmotnostní spektrometrií)

Vitamin K

deriváty naftochinonu
fylochinon (fytomenadion, K1)
a menachinony (K2)
"Koagulation,, - srážení krve

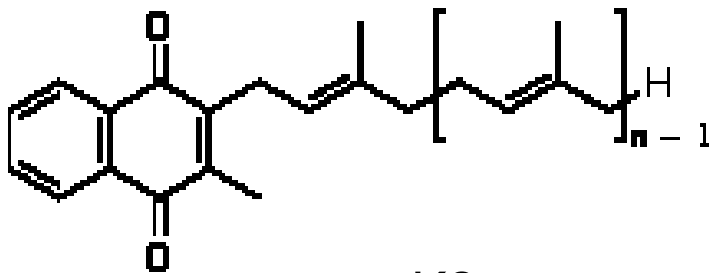
v játrech
omezené
zásoby K2

Vitamin K1

syntetické deriváty
menadiol a
menadion jsou
rozpuštné ve vodě

přeměna glutamátových zbytků v
bílkovinách na gamakarboxyglutamát,
který je následně schopen vázat Ca^{2+}

Vitamin K2

faktory krevního srážení II,
VII, IX a X, protein C a S a
osteokalcin (kostní
novotvorba a remodelace)

Vitamin K - zdroje, potřeba

- K1 – listová zelenina, brokolice, ovesné vločky, sójový, řepkový, olivový olej, petržel
- K2 – syntetizován střevními bakteriemi, ve fermentovaných potravinách
- v doplňcích stravy je možno získat vitamíny K₁ i K₂

DDD	věk	Vitamin K (μg)
Kojenci	do 1 roku	2-2,5
Děti	do 13 let	30-60
Mladiství	do 18 let	75
Dospělí	18-99+	90-120
Těhotné a kojící		75-90

Vitamin K - deficit

- v důsledku léčby antikoagulanty (kumariny = warfarin)
- méně časté příčiny deficitu malabsorpce lipidů a chybění střevní mikroflóry po antibiotické terapii
- projevem je zvýšená krvácivost (z nosu, dásní, krev v moči, u kojenců k intrakraniální hemoragii)
- řídnutí kostí (osteoporóza) u žen po menopauze, špatná karboxylace osteokalcinu a snížená aktivita osteoblastů, riziko osteoporotické zlomeniny
- antidotum při předávkování p.o. antikoagulancii
- Dg. stanovení koncentrace vitamínu K1 v plazmě se využívá převážně kapalinová chromatografie

To je vše...

➤ Děkuji za pozornost....

